

Język polski
Poziom rozszerzony

Listopad 2008

Część I

Zadanie sprawdzające rozumienie czytanego tekstu *Od form abstrakcyjnych do głębi materii*

Model zawiera przewidywane odpowiedzi. Odpowiedzi ucznia mogą przybierać różną formę językową, ale ich sens musi być synonimiczny wobec modelu. Oceniając pracę ucznia, należy stosować punktację z modelu.

Uwaga: Za pełną odpowiedź przyznaje się maksymalną liczbę punktów, za niepełną – wskazaną w rubryce „punkty częściowe”. Nie należy przyznawać połówek punktów. Za brak odpowiedzi lub odpowiedź błędną nie przyznaje się punktów.

Nr zadania	Proponowane odpowiedzi	Maksymalna liczba punktów	Punkty częściowe
1.	Tytuł nawiązuje do zdania z biografii Michała Anioła, który był przekonany, że w każdym z bloków marmuru zawarta jest określona rzeźba i zadanie artysty polega na wydobyciu jej z kamienia. Tytuł wskazuje na podejście artystów minionych epok do materii.	1	0
2.	Artyści epok minionych uważali, że materia jest tylko tworzywem i że to artysta nadaje materii piękno, narzucając jej określoną formę i ideę. Natomiast dla artystów współczesnych materia staje się celem sztuki, jest najważniejsza.	1	0
3.	Aby potwierdzić (zilustrować, uwiarygodnić) swoje wywody dotyczące sztuki współczesnej.	1	0
4.	Odkrywa (wybiera) przedmiot i pokazuje go odbiorcom.	1	0
5.	– prowokacja, – aspekty formalne	1 (za wskazanie obu odpowiedzi)	0
6.	np.: – funkcja impresyjna tekstu, – chęć wpłynięcia na odbiorcę, – nawiązanie kontaktu z odbiorcą, – chęć utożsamienia się z odbiorcą	1 (za wskazanie jednej poprawnej funkcji)	0

Nr zadania	Proponowane odpowiedzi	Maksymalna liczba punktów	Punkty częściowe
7.	a) artysta wykorzystuje materię w takim stanie, w jakim ona istnieje, b) artysta odtwarza materię, c) artysta odzyskuje materię (z odpadków przemysłowych, przedmiotów komercyjnych), d) artysta (za pomocą wyrafinowanych technik elektronicznych) dociera do głębi materii, do tego, co niewidzialne dla oka	1 (za wskazanie 3)	0
8.	Zdanie to stanowi nawiązanie do myśli z poprzedniego akapitu.	1	0
9.	B	1	0
10.	a) uświadamia ludziom ich stosunek do przedmiotów, dóbr konsumpcyjnych (obiekty nieuświadomionego kultu, fetyszu), b) staje po stronie przeciwników uprzemysłowionego świata, c) utrwała te przedmioty, które ulegają codziennej konsumpcji, d) uczy ludzi kochać te przedmioty, e) ukazuje ich walory estetyczne, swoiste, sekretne piękno	1 (za 3 poprawne odpowiedzi)	0

Część II

Temat I: **Analizując i interpretując wiersz Zbigniewa Herberta *Potęga smaku*, zwróć uwagę na postawę podmiotu lirycznego wobec istniejącej rzeczywistości.**

I. Rozwinięcie tematu (0–26 pkt)

1. Wstępne odczytanie całości (0–1 pkt)

np.:

- wiersz o przyczynach odmowy akceptacji określonej ideologii,
- wiersz o postawie wobec systemu totalitarnego,
- spór o wartości

2. Rozpoznanie podmiotu lirycznego (0–3 pkt)

np.:

- „ja” liryczne (liryka bezpośrednia),
- podmiot liryczny reprezentantem opozycjonistów,
- wykształcenie (posługiwanie się słownictwem typu: dialektologia, koniunktyw, tautologia itp.),
- erudycja (znajomość sztuki, starożytnych filozofów),
- fascynacja starożytnością (Marek Tulliusz jako autorytet),
- skromność osoby mówiącej („mieliśmy **odrobinę** koniecznej odwagi”),
- możliwość utożsamienia osoby mówiącej z autorem

3. Rozpoznanie rzeczywistości przedstawionej w utworze (0–4 pkt)

a) stalinizm (totalitaryzm),

argumenty potwierdzające rozpoznanie

np.:

b) wyrażenia „leninowska kurtka”, „wnuczęta Aurory” bezpośrednio odwołujące się do rzeczywistości komunistycznej,

c) zbrodnie („zaułek morderców”),

d) degradacja systemu sprawiedliwości („barak/ nazwany pałacem sprawiedliwości”),

e) przedstawiciele władzy („samogonny Mefisto w leninowskiej kurtce”),

f) zwolennicy panującej władzy: rewolucjoniści, komuniści („wnuczęta Aurory”), młodzi, niedoświadczeni ludzie („chłopcy”, „dziewczyny”),

g) przywołanie metody działań komunistów – wysyłanie w tzw. teren (na prowincję) młodych aktywistów, aby pozyskiwać nowych członków partii i zwolenników reżimu

4. Postawa podmiotu lirycznego wobec przedstawionej rzeczywistości (0–3 pkt)

np.:

a) odmowa uczestniczenia w systemie totalitarnym,

b) ostrożność, nieufność wobec systemu, ale też wobec samego siebie – należy być czujnym, by kiedyś nie ulec, nie skapitulować,

c) krytyczna ocena zwolenników systemu („Mefisto”, „bardzo brzydkie dziewczyny”, „chłopcy o twarzach ziemniaczanych”),

d) krytyczna ocena systemu („zaułek morderców”, „barak nazwany pałacem sprawiedliwości”, „oprawcy”, „nikczemny rytuał pogrzebów”),

e) dostrzeżenie braków w ich edukacji, płytkość intelektualna („ich retoryka była aż nazbyt parcia-na”, „parę pojęć jak cepy”, „żadnej dystynkcji w rozumowaniu”)

5. Przyczyny przyjęcia określonej postawy (0–2 pkt)

np.:

a) odwaga,

b) nauka o pięknie jako istotny drogowskaz w świecie fałszu,

c) poczucie smaku – rozumianego nie tyle jako kategoria estetyczna, ile raczej etyczna (estetyczny odpowiednik sumienia),

d) nieuleganie propagandzie – samodzielność w myśleniu („zanim zgłosimy akces trzeba pilnie badać/ kształt architektury [...]/ kolory oficjalne”),

e) wierność zasadom (ideałom) i wyznawanym wartościom

6. Konstrukcja wypowiedzi (0–1 pkt)

np.:

a) kłamra kompozycyjna,

b) charakter dyskursywny,

c) wiersz wolny

7. Opis sposobu mówienia (0–5 pkt)

np.:

a) wyszukana metaforyka („włókna duszy i chrząstki sumienia”, „książęta naszych zmysłów”),

b) metonimie („nasze oczy i uszy odmówiły posłuchu”, „książęta naszych zmysłów wybrały dumne wygnanie”),

c) modyfikacja związków frazeologicznych („parę pojęć jak cepy” – proste jak cep, „nasze oczy i uszy odmówiły posłuchu” – widzieć, słyszeć coś na własne oczy, uszy),

d) słownictwo wskazujące na fascynację starożytnością (retoryka, tautologie, koniunktyw, kapitel),

e) przerzutnie podkreślające wagę i znaczenie słów („barak/ nazwany pałacem sprawiedliwości”, „badać/ kształt architektury”),

- f) epitety odwołujące się do zmysłów, uplastyczniające obraz („kobiety różowe”, „mokry dół”, „twarze ziemniaczane”, „czerwone ręce”),
- g) określenia wartościujące, często potoczne, służące przedstawieniu totalitaryzmu i jego zwolenników („samogonny Mefisto”, „parciana retoryka”, „bardzo brzydkie dziewczyny”, „pojęcia jak cepy”),
- h) graficzne wyróżnienie wyrażenia „Tak smaku” i wyrazu „głowa”,
- i) powtórzenia słowa „smaku”

8. Wykorzystanie w odczytaniu utworu miejsc znaczących (0–2 pkt)

- a) interpretacja tytułu – smak, gust, znajomość piękna (prawdziwych wartości) to ogromna siła („potęga”), która pozwala odróżniać dobro od zła, prawdę od fałszu, rozpoznać zagrożenia etyczne,
- b) dedykacja – wyrazem podziwu, szacunku dla osoby, która pozostała wierna swoim przekonaniom nawet za cenę utraty pracy,
 - wskazaniem głównego adresata – zawodowego filozofa,
- c) zakończenie – wierność przyjętej postawie, poczucie smaku, opozycja wobec systemu totalitarnego ważniejsze niż życie

9. Wykorzystanie kontekstów (0–2 pkt)

- a) biblijny – scena kuszenia,
- b) filozoficzny/estetyczny – odwołanie do jednej z podstawowych wartości cenionych przez starożytnych Greków (platońska triada: prawda, dobro, piękno),
- c) biograficzny – niezłomna postawa Herberta w czasach PRL-u,
- d) historyczny – czasy stalinowskie w PRL-u, powstanie opozycji ludzi mających odwagę sprzeciwiania się rządowi totalitarnemu

10. Wnioski (0–3 pkt)

Pełny wniosek

W wierszu zaprezentowana została postawa (trudna i niebezpieczna) człowieka kierującego się wyrażnymi zasadami etycznymi. Odmawia udziału w kłamstwie, zniewoleniu, systemie totalitarnym. Ważniejsze staje się ocalenie moralne, zachowanie wierności sobie i swoim ideałom niż ocalenie fizyczne. Uświadamia związek takich wartości jak prawda, dobro i piękno. Świat starożytny to symbol świata wartości, które są zagrożone w świecie totalitarnym. Konstrukcja wypowiedzi i sposób mówienia są funkcjonalnie związane z wymową utworu. (3 pkt)

Częściowy wniosek

Dostrzeżenie, że podmiot liryczny przyjmuje postawę opozycyjną wobec systemu totalitarnego, krytykuje ów system. (2 pkt)

Próba podsumowania

Dostrzeżenie, że podmiot liryczny przyjmuje postawę opozycyjną wobec systemu totalitarnego. (1 pkt)

II. Kompozycja (0–2 pkt)

Kompozycję wypracowania ocenia się wtedy, gdy przyznane zostały punkty za rozwinięcie tematu.

– podporządkowana zamysłowi funkcjonalnemu wobec tematu, spójna wewnętrznie, przejrzysta i logiczna; pełna konsekwencja w układzie graficznym (2 pkt),

– uporządkowana wobec przyjętego kryterium, spójna; graficzne wyodrębnienie głównych części (1 pkt)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

III. Styl (0–2 pkt)

- jasny, żywy, swobodny, zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi; urozmaicona leksyka (2 pkt),
- zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi, na ogół jasny; wystarczająca leksyka (1 pkt)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

IV. Język (0–8 pkt)

- język w całej pracy komunikatywny, poprawna, urozmaicona składnia, poprawne: słownictwo, frazeologia i fleksja (8 pkt),
- język w całej pracy komunikatywny, poprawne: składnia, słownictwo, frazeologia i fleksja (6 pkt),
- język w całej pracy komunikatywny, poprawna fleksja, w większości poprawne: składnia, słownictwo i frazeologia (4 pkt),
- język w pracy komunikatywny mimo błędów składniowych, leksykalnych (słownictwo i frazeologia), fleksyjnych (2 pkt),
- język w pracy komunikatywny mimo błędów fleksyjnych, licznych błędów składniowych, leksykalnych (1 pkt)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

V. Zapis (0–2 pkt)

- bezbłędna ortografia; poprawna interpunkcja (nieliczne błędy) (2 pkt),
- poprawna ortografia (nieliczne błędy różnego stopnia); na ogół poprawna interpunkcja (1 pkt)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

VI. Szczególne walory pracy (0–4 pkt)

Temat II: **Dwa portrety władców. Analizując podane fragmenty *Faraona* Bolesława Prusa oraz *Szewców* Stanisława Ignacego Witkiewicza, przedstaw i porównaj kreacje bohaterów.**

I. Rozwinięcie tematu (0–26 pkt)

1. Wstępne rozpoznanie (0–2 pkt)

- Faraon* – charakterystyka władcy bezpośrednia i pośrednia,
- Faraon* – narrator trzecioosobowy, obiektywny, wszechwiedzący, nie należy do świata przedstawionego,
- Szewcy* – charakterystyka pośrednia

2. Przedstawienie bohaterów (0–4 pkt)

- Faraon* – bohater jest władcą Egiptu, to faraon Ramzes XIII,
- Faraon* – Ramzes objął tron po śmierci ojca,
- Faraon* – wizerunek Ramzesa XIII w momencie przejęcia władzy,
- Szewcy* – władzę sprawuje prokurator Scurvy,
- Szewcy* – prokurator władzę zdobył przy pomocy „Dziarskich Chłopców”,
- Szewcy* – prokurator obalił ustrój kapitalistyczny i wprowadził faszyzm

3. Analiza fragmentu *Faraona* (0–5 pkt)

- faraon to władca absolutny („on rządził, on chciał, on myślał za wszystkich”),
- faraon – osoba święta, bóstwo,
- nic bez jego wiedzy nie może się stać, sprzeciw jest niebezpieczny,
- symboliczny gest golenia głowy i zarostu,
- władca – ojciec dla poddanych,

- f) jako władca myśli o swoich poddanych („spełniać je będę na chwałę państwa i szczęście ludu...”),
- g) niechęć Ramzesa XIII do entuzjazmu i zapału poddanych,
- h) władza – obowiązek,
- i) Ramzes respektuje prawo oraz wolę ojca

4. Językowe ukształtowanie tekstu (0–3 pkt)

- a) metafory i ich funkcje (np. „płonęła jedyna widoczna lampa mądrości państwowej, której blask oświetlał cały Egipt”),
- b) epitety i ich funkcje (np. „władca świata”, „boskie włosy”, „osierocone państwo”, „jego świątobliwość”),
- c) onomatopaje i ich funkcje (np. towarzyszące wejściu Ramzesa do sali audiencyjnej „brzęk” i „chrzęst”),
- d) powtórzenia i ich funkcje (np. „on rządził, on chciał, on myślał za wszystkich”),
- e) wykrzyknienia i ich funkcje,
- f) rozpoznanie konwencji realizmu,
- g) argumenty potwierdzające rozpoznanie, np. szczegóły, drobiazgowość, prawdopodobieństwo wydarzeń, wierność itp.

5. Analiza fragmentu *Szewców* (0–5 pkt)

- a) władza rodzi wątpliwości,
- b) władza nuży, nie daje szczęścia,
- c) prokurator chce sobie wszystkich całkowicie podporządkować,
- d) chce władzy dyktatorskiej,
- e) gardzi liberalizmem, uznaje go za fałsz,
- f) władza daje przywileje,
- g) władza deprawuje („jak przejdziecie tę linijkę, będziecie tacy sami jak my”),
- h) człowiek sprawujący władzę różni się od zwykłych ludzi, którymi pogardza

6. Językowe ukształtowanie tekstu (0–3 pkt)

- a) neologizmy oraz terminy naukowe i ich funkcje (np. „wąparsje”, „metafizyka monadologiczna”),
- b) wykrzyknienia i ich funkcje,
- c) mieszanie stylu wysokiego i niskiego,
- d) groteskowy obraz osoby sprawującej władzę,
- e) deformacja języka,
- f) określenie celu deformacji języka (np. potęgowanie efektu groteskowości, osiągnięcie większej ekspresji, szokowanie odbiorcy, przełamywanie realizmu)

7. Wykorzystanie znajomości *Szewców* Witkacego (0–1 pkt)

- a) wskazanie skutków zamachu stanu prokuratora (dyktatura prokuratora doprowadziła do kolejnego przewrotu i objęcia władzy przez szewców),
- b) odwołanie do Teorii Czystej Formy

8. Wnioski (0–3 pkt)

Pełny wniosek

Oba teksty pokazują dwa różne portrety władców, dwa spojrzenia na władzę. Bohater powieści Prusa ukazany został w sposób realistyczny, bohater dramatu Witkacego w sposób groteskowy. W powieści Prusa młody faraon traktuje daną mu władzę nie tylko jako przywilej, ale przede wszystkim jako obowiązek. Jego władza ma przynieść chwałę państwu, a ludowi szczęście. To ogromna odpowiedzialność. Zupełnie innym władcą jest bohater dramatu Witkacego. Dla niego sprawowanie rządów jest równoznaczne z korzystaniem z przywilejów, jakie daje zajmowana pozycja. Obaj chcą decydować o wszystkim, jednak faraon ma na względzie dobro państwa, Scurvy swoje własne. **(3 pkt)**

Częściowy wniosek

Oba teksty pokazują dwa różne portrety władców, dwa spojrzenia na władzę. Bohater powieści Prusa ukazany został w sposób realistyczny, bohater dramatu Witkacego w sposób groteskowy. Młody faraon myśli przede wszystkim o dobru państwa, Scurvy zaś o korzyściach, jakie niesie ze sobą pozycja społeczna. (2 pkt)

Próba podsumowania

Oba teksty pokazują różne portrety władców. Bohater powieści Prusa ukazany został w sposób realistyczny, bohater dramatu Witkacego w sposób groteskowy. (1 pkt)

II. Kompozycja (0–2 pkt)

Kompozycję wypracowania ocenia się wtedy, gdy przyznane zostały punkty za rozwinięcie tematu.

- podporządkowana zamysłowi funkcjonalnemu wobec tematu, spójna wewnątrznie, przejrzysta i logiczna; pełna konsekwencja w układzie graficznym (2 pkt),
- uporządkowana wobec przyjętego kryterium, spójna; graficzne wyodrębnienie głównych części (1 pkt)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

III. Styl (0–2 pkt)

- jasny, żywy, swobodny, zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi; urozmaicona leksyka (2 pkt),
- zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi, na ogół jasny; wystarczająca leksyka (1 pkt)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

IV. Język (0–8 pkt)

- język w całej pracy komunikatywny, poprawna, urozmaicona składnia, poprawne: słownictwo, frazeologia i fleksja (8 pkt),
- język w całej pracy komunikatywny, poprawne: składnia, słownictwo, frazeologia i fleksja (6 pkt),
- język w całej pracy komunikatywny, poprawna fleksja, w większości poprawne: składnia, słownictwo i frazeologia (4 pkt),
- język w pracy komunikatywny mimo błędów składniowych, leksykalnych (słownictwo i frazeologia), fleksyjnych (2 pkt),
- język w pracy komunikatywny mimo błędów fleksyjnych, licznych błędów składniowych, leksykalnych (1 pkt)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

V. Zapis (0–2 pkt)

- bezbłędna ortografia; poprawna interpunkcja (nieliczne błędy) (2 pkt),
- poprawna ortografia (nieliczne błędy różnego stopnia); na ogół poprawna interpunkcja (1 pkt)

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

VI. Szczególne walory pracy (0–4 pkt)